

Dette værk er downloadet fra Slægtsforskernes Bibliotek

Slægtsforskernes Bibliotek drives af foreningen Danske Slægtsforskere. Det er et privat special-bibliotek med værker, der er en del af vores fælles kulturarv omfattende slægts-, lokal- og personalhistorie.

Støt Slægtsforskernes Bibliotek – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://www.dsshop.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug. Videre publicering og distribution uden for husstanden er ulovlig.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://bibliotek.dis-danmark.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM,

DR. PHIL., PRÆST.

FJERDE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1867—68.

frøyd for sin horde pine och bitter død, hand lader meg aldrig forfare, Thi kand meg aldrig skade, amen.

X.

„Vor Frue Lysning“ og Fattigforsørgelsen i Snøde og Stoense 1576.

Ved Holger Fr. Rørdam.

I Kirkehistoriske Samlinger II, 255—65 har vort Selskabs uforglemmelige Velynder Lic. J. F. Fenger meddelt et Uddrag af den gamle Snøde Præstebog, der i Hovedsagen er forfattet af Præsten Jakob Jørgensen Sadolin i Snøde og Stoense paa Langeland 1576. Blandt de Stykker i Snødebogen, som i Uddraget kun kort berøres, er det Afsnit, der handler om det i Overskriften angivne Emne. »Vor Frue Lysning« var gamle Stiftelser i Snøde og Stoense Kirker, og bestod udentvivl deri, at Indtægten af noget vist dertil skjænket Gods anvendtes til stadig at holde Lys brændende foran Mariabilleder paa tvende Vor Frue Altere i disse Kirker. Ved Reformationen ophørte denne Skik, og Godset fik en anden og nyttigere Anvendelse, idet den aarlige Indtægt deraf bestemtes til Understøttelse for Sognenes hussarme, der saaledes vistnok blive bedre stillede i disse Sogne end paa de fleste andre Steder. — Stykket indeholder tillige Efterretning om, ved hvilke andre Midler de fattige forsørgedes paa en Tid, da man ikke kjendte vore Dages vidtløftige Fattiglovgivning.

Om hussarme i Snedde Sogen deris indkomst.

Hussarme vdi Snedde sogen haffue aff kongelige gunst haffd vor frue liusnings gods vdi Snedde sogen, siden denne euangeliske religion begynthes, oc ingen haffuer ther modt sagd. Schreffuett 2 Augusti anno 1576.

1. Om breffue. Et breff, som tilkomer kircken, findis; vdi thet er oc om ij skepper land, som fru Kirstine Prams-

datther, Peder Braskes epherleffuerske, gaff till vor frue liusning, liggendes mellom Egerhøff oc Bassebierg, som nu kaldis paa Kulshøy vdi Søomarcken.

2. Ett andet pergamendz breffue findis, liudendis paa sex skepper korn aff en leye iord vdi Brønedslett marck, som Niels Jepssøn kendis att haffue vdi leye aff vor Frue liusning vdi Snedde.

Nota. Same for^{ne} iord oc kornskyld ther aff forholtt først Christiern Søffrinssøn for them, meden hand vor fogitt paa Tranekier vdi Eyler Rønno hans thidt, oc siden kom same gaard vdi Brønissett till Foreweyлле, som then ennu tilligger, oc de fattiges iordskyld forholdis vden all dom.

Husarme i Snedde deris landgilde aarlige, screffuit
anno Christi 1576.

1. iij ørtug byg oc xij sk. pendinge, som Anders Laurssøn nu giffuer aff en gaard vdi Snedde by, som frue Margrete Basses gaff till liusning anno 1339.

2. Jordskyld. En skeppe byg huer tuo samfelde aar aff ij skepper land paa Kulshøy mellom Egerhøy oc Bassebierg, som fru Kirstine Pramsdatther, Peder Braskes epherleffuerske, gaff til vor frue liusning vdi Snedde kircke anno mcdlxxxvj, vdgiffois an. 1575 et 76.

3. Peninge, som bekomis aff enthen blochen eller taulen, som ombæris tre fester, oc nar brudueyelse skeer vdi sognitt.

4. Midsommers tind, tilkomer them deris partt vdi saa maade. Then tredie partt aff lam, grisse, kalffuetind oc pendinge bythtes vdi tuo parther, then ene till degnen oc then anden till fattige, vndertagen lam, som skickes till thed almindelige hospitall vdi Othense epher kongelig befalning.

5. Offer till them S. Michaelis dag eller vndertiden søndagen epher Michaelis.

Fattige vdi Snedde sogen anno Dn. 1582 (23 Personer nævnes og 9 Expectanter).

Husarme vdi Staunse

haffuer aff Kong. Matt^s gunst oc naadhe haffdt vor frue liusnings godtz vdi Staunse sogen, sidhen then christelige euangeliske religion er opkomen. Item Taule pendinge tre høtyders oc store festers. Item till brudeveysel, oc midsomers tind, dog lam vndertagne, som er till thet almindelig hospital vdi Odense. Schreffuit 26 Julii anno 1576.

Breffue, som liusning tilkomer.

1. Eth pergamentz breff med iij hængende indsegell, liudende ord fraa ord, saa som ephtherfølger:

Allæ mend thette breff seer eller hører lesse helser ieg Æsbern Pederssøn i Skartebølle euindelig med Gud. Jeg kundgiør thet alle mand, saa vell ther nu ærre, som kome skall, att ieg vederkender mig skyldig være aff rett vittherlige giald vor frue liusning i Stauense x marck lub. saadan mynt, som geffue oc giænge ære i Langeland, for huilke x marck ieg ipant setther vor frue liusning en tofft, ther kaldes Bremidt tofft liggendes i Træssebylle. Oc tilbiuder ieg mig oc mine sande arffuinge for^{ne} vor frue liusning for^{ne} tofft att frij oc frelse for huer mandtz hinder oc giensielse, saa lenge hun vorder hinde lofflig affløst for for^{ne} summa pendinge; oc nar hun løsis skall, tha skall løsning kendes tho ting for midsomer oc ett ephther, oc fruct oc landgilde fylge hoffuit pendinge, oc løsnings dag vere om sanctt Marthens dag ther nest ephther. Till ydermere stadfestelse henger ieg mitt indsegell oc flere gode mendtz, som er Her Peder Jenssøns, prest i Snedde, Claus Bundes, Claus Anderssøns, neden for dette breff, giffuit S. Jørgens dag 1462.

2. Ett pergamentz breff med iij hængende segell:

Jeg Peder Anderssøn, som mand Brun kalder, gjør viderligt for alle mend med thette mitt opne breff, thet ieg fuld macth giffuer oc haffuer giffuit velbyrdige mand Hans Jenssøn i Egelycke, min kierre frende, att skøde oc affhende ett stycke iord liggendes synden Træssebylle, som heder Bremmetoft oc er sex skepper land, fraa meg oc mine sande arff-

uinge oc til vor frue liusning i Staunse til euindelig eye, som hun til forne ipant haffde for x marck. Oc tilbiuder ieg mig oc mine sande arffuinge att frij, hiemle oc tilstande vor frue for^{ne} stycke iord for huer mandtz tiltall til euindelige eye. Till idermere stadfestelse henger ieg mitt indseill neden for dette mit obne breff med flere dane mendtz, som ieg ther tilbeder, som [er] hederlige mand Her Anders Mand, sogne prest i Snedde, oc Tomis diegen ibid., anno Domini 1489, die sancti Botulphi.

3. Ett pergamendtz breff, haffuer hengd iij segel for, endnu henger ij segell forre, saa liudendis:

Alle mend dette breff see eller høre lese helse vij Anders Fynbo, herridtz fogitt i Nørherret paa Langeland, Anders Mand, sogne prest i Snedde, Niels Grubbe i Fæbeck, Nis Jeermester paa Tranekier, Tomis Nielssøn i Fæbeck oc Thomas diegen i Snedde, euindelige med Gud. Kundgiør vij for alle mendt, neruerendes oc tilkommendes, oss neruerendes att haffue verritt paa Nørre herridtz ting aar ephther Gudtz byrd 1489, then torsdag nest ephther vor frue dag purificationis, vor skickett for oss oc for flere gode mend, som for^{ne} ting søgtt haffde, beskeen mand Niels Hendrichsøn, bedes, fick oc fremlede ett fult tings vindhe paa vor frue liusnings vegne i Staunse med viij skellige troffaste danmend, som erre Lauris Saxot i Kossebøl, Peder Smed ibid., Oluff Bleg i Botofft, Nis Michelssøn i Suallebylle, Hans Bøle i Brynislett, Peder Hanssøn i Fæbeck, Anders Nilssøn i Snedde oc Hans Stij ibid., huilke viij for^{ne} danemend vdginge oc berodde them oc igen indkome paa for^{ne} herritzting, oc alle sandrectelig vindede paa deris gode tro oc sandinge, oc inthet vitne them imod gick, att the sandelig soe oc hørde, thet velbyrdige mand Hans Jenssøn vdi Ege-lycke stod inden iiii stocke paa Nørre herritz ting, skøtte oc affhende med træ oc tørff, paa velbyrdige suendz vegne Peder Anderssøns, som Brun kaldes, for^{ne} Nis Hendrichsøn paa vor frue liusnings vegne i Staunse ett stycke iord liggendis synden Træsebøl, heder Bremmetofft oc er vj skepper

land, fraa hanum oc hans sande arffuinge oc till for^{ne} liusning til æuendelig eye, oc for^{ne} vor frue liusning tilforne for^{ne} iord ipant haffde for x marck rede pendinge. In cuius rei testimonium sigilla nostra firmiora presentibus sunt appensa.

4. Ett papirs breff, Verner Hanssøn Suolle, Nørre herridtz fogitt, Axel Valkendrop, høuitzmand paa Tranickier, Her Simen Anderssøn. prest i Tranickier sogen, Her Torsten, prest i Liongelse, Hans Jenssøn i Krogager, Anders Claussøn i Enibølle oc Niels Scriffuer haffue vdgiffuitt vnder dato 1473, torsdag post vincula Petri, att de till Nørre herritz ting forligte Tomas Nielssøn vdi Staunse, som inden iij stocke bød laaug for laugheffd paa vor frues vegne om en haffue, som Hans Juell haffde paa talett paa Tomis Grims vegne, som da vor vden landz, oc forenthem, att same sag skulle opstaa, till Tomis Grim self hiemkom. Same haffue oc iord haffuer Niels Gomj i Staunse, dog giffuer til liusning iij skepper byg ther aff aarlige.

5. Ett papirs breff med iij indsegell, liudendes ord fraa ord, som her ephther fylgendes staar:

Alle mend dette breff see eller høre lese helse vij Peder Kaltz, sogne prest i Stauense, Hans Jenssøn Braske, Axel Bundhe oc Nis Grubbe i Febeck, euindelig med Gud. Kundgiorre vij thet alle mend, neruerendes oc kommendes, att aar ephther Gudtz byrdt 1473, sanctorum Petri et Pauli dag, tha vor skickett for oss oc for flere godhe mend hederlige mand Tomas Nielssøn paa Staunse kircke gaard, beddes, fick oc fremledde ett fullt sogne vindhe med xij danmend, som ere Hans Hendrichssøn, Hans Nielssøn, Hennecke Hanssøn, Anders Jonssøn, Oluff Bundhe, Peder Jonssøn, Morthen Suder, Anders Trolssøn, Peder Bossøn, Nis Gomisson, Hans Skindere oc lille Tube, huilke xij danmend alle vindede med en røst paa gode tro oc sanding, att then haffue, som ligger vthen for then gaard, som Marquor Storm i boer, hand hør til vor frue altar i Staunse, oc haffuer leyett till for^{ne} altare indhen lx aar wilsked oc wkerdt, oc bode ther en mand paa for^{ne} haffue oc gaff sitt landgilde

till vor frue altare, huilken mand som hede Peder Trane. Item vindede oc for^{ne} xij mendt saa, att then tofft, som Jens Knudtssøn paa boer, som ligger i mellom Anders Trolssøn oc Peder Bossøn, med sin tilliggelse hører till for^{ne} vor frue althar oc haffuer leyett ther till wilsked oc wkiert i lx aar oc mere. Oc hendhe vdgaff en quindhe, som hede Kirstin Atzers, hues siel Gud haffue, bode tofft oc haffue. Att saa vor vindett for oss, thett vinde vij med vor indsegle tryct neden for thette breff. Datum vt supra.

Husarme i Staunse deris landgilde aarlige, screffuitt
anno 1576

iij örtug iij skepper byg aff en gaard i Staunse, som Hendrich Hanssøn nu vdi boer.

iij skepper byg aff en iord, Niels Gomj i Staunse haffuer bag op till sin halfue, som er giffuen till vor frue liusning.

Jordleye giffues till fattige, nar iordene er ind i vongh.

iij skepper byg giffues aff vj skepper land, kaldes Brendetoftt, ligger synden Tressebylle, som Peder Anderssøn Brun salde vor fru i Staunse for x marck lub. anno 1489. Er vong anno 1576 oc 1577.

vj skepper byg giffues aff en iord vdi Vestermarch, huer tuo aar marcken er vong, som anno 76 et 77.

j skeppe byg aff en iord vdi Vester marck.

Bytthes aarlige pendinge blanth dennom, som bekomis aff taulen oc aff blocken.

Midsomers tinde tilkomer them vdi saa maade: Aff arilde tide er midsomers tind vdi Staunse bytt vdi tuo parther, then første tager presten, then anden bythes atther udi tuo parther, then ene till kircken, som kircke verge anamer, then anden halfue lod bythes mellom diegnen oc de fattige; aff then halfue lod nyder de fattige vdi Staunse sogen griisse tind, pendinge tind, som giffues for griisse, kalffue etc. Meden lammen komer till Odense hospitall.

Offer giffues de arme enthen S. Michaels dag eller oc søndag nest ephther Michaels dag.

Arme vdi Staunse sogen anno 1582 (20 Personer nævnes).

I Snødebogen findes følgende Præsterække:

Nomina pastorum in parochia Snedde.

1. Dn. Jacobus. 2. Dn. Nicolaus. 3. Dn. Nicolaus Brun.
4. Dn. Martinus. 5. Dn. Tymmon¹⁾. 6. Dn. Johannes Stryn.
7. Dn. Petrus Kaler²⁾. 8. Dn. Andreas Mandius 1459³⁾. 9. Dn. Andreas Chetilli. 10. Dn. Jacobus Georgii, Anno 1556.
11. Dn. Nicolaus Johannis Hindzholm⁴⁾, obiit 27 Majj 1612⁵⁾.
12. Dn. Christophorus Andreæ Baumeisterus, vocatus Dom. Exaudi 1613, obiit Anno 1626. 13. Dn. Jacobus Nicolai Snødde, vocatus Anno 1626, præpositus. 14. Dn. Theofredus Johannis Langlandus (v. Lindelse) vocatus Dom. Quasimodogeniti 1653. 15. Dn. Christiernus Petri Lindelse 1688⁶⁾.
16. Dn. Janus Georgii Marstrand, vocatus 1690 d. 3 April. 17. Dn. Johannes Ditlefvius Brechling, vocatus 1722, præpositus, † 1757, 66 Aar. 18. Dn. Provst Søren Bagge 1757.

XI.

Om Godsejernes Udøvelse af Patronatsretten 1670—81.

Ved Holger Fr. Rørdam.

Da det Rygte almindelig gik, at Godsejerne ofte misbrugte deres Patronatsret til at aftvinge de Præster, der attraaede Kald, hvortil de havde Besættelsesretten, større eller mindre Pengesummer, lod Regjeringen 1681 anstille en Undersøgelse om, hvorledes det forholdt sig med de

¹⁾ I en anden Optegnelse staa Nr. 4 og 5 i den omvendte Orden.

²⁾ Rettere: Per Kals, som han kaldes i et Dok. af $25/10$ 1459.

³⁾ Var $3/10$ 1477 Præst i Snøde (Dok.); $1/3$ 1495 omtales han som Præst i Stawense og Official paa Langeland (Dok.).

⁴⁾ Med dennes Haand er Præsterækken indtil hans egen Tid skreven; det følgende er senere tilføjet.

⁵⁾ I en anden Præsterække, optegnet af Præsten Baumeister, staaer der: Dn. Nicolaus Hindtzhalm, præpositus provincie, qui obiit die 27 Majj post Jubilate Anno 1613.

⁶⁾ I den ene af Præsterækkerne staaer ved denne Præst Aarstallet 1653, hvilket da vel er en Fejlskrift